

Posudok na habilitačnú prácu Tomáša Jarmaru *Politické strany: Institucionalizace, univerzalizace, kartelizace*, Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013, 217 s., ISBN 978-80-7464-229-6.

Predložená habilitačná práca, ako už napovedá aj jej názov, sa na prípade Českej republiky po roku 1989 venuje trom kľúčovým aspektom vývoja straníckej politiky: inštitucionalizácii strán, ich organizačným charakteristikám a téme tzv. kartelizácie v zmysle, ktorý tomuto výrazu pripísali Katz a Mair (1995). Skúmanie českého prípadu autor zasadil do kontextu teoretických reflexií vývoja politických strán v západnej Európe. Práca má preto dva prínosy: jednak zoznamuje čitateľov s debatami sprevádzajúcimi pôsobenie strán v uplynulých takmer sto rokoch a tiež posudzuje užitočnosť a využiteľnosť týchto konceptov na prípade českých politických strán.

Prvé tri kapitoly slúžia predovšetkým na definovanie kľúčových pojmov práce, predstavenie dominantných koncepcií a teoretických východísk a problematizáciu bežne používaných pojmov pri analýze politických strán v západnej Európe. Autor tu jasne preukazuje veľmi dobré porozumenie kľúčovým teoretickým koncepciám tých aspektov politických strán, ktorým sa venuje. Je si dobre vedomý úskalí, ktoré ním prezentované koncepcie a interpretácie majú, orientuje sa v alternatívnych interpretáciách a práca sa celkovo dobre číta. Spájajú sa v nej niekedy ťažko kombinovateľné prednosti: narábanie s veľmi technickými výrazmi a zložitými teoretickými konštruktmi a dobrá štylistika a zručné vysvetľovanie preberaných pojmov.

V tretej kapitole sa okrem teoretických východísk venuje aj skúmaniu inštitucionalizácie dvoch nových českých parlamentných strán – TOP09 a Vecí verejných (VV). Argumentuje, že viaceré faktory napomáhajúce úspešnej inštitucionalizácii boli prítomné v oboch politických stranách. Je trochu škoda, že sa vo svojej analýze vnútrostraníckych procesov nevenuje aj vývoju v období po roku 2010, ale jeho popis procesu inštitucionalizácie sa končí stavom krátko po parlamentných voľbách 2010. Vnútorne pnutie vo VV, ktoré vrcholilo faktickým rozpadom poslaneckého klubu a aj následný vývoj vo vnútri TOP09 vcelku naznačuje odpovede na otázky o ich ďalšej inštitucionalizácii. Na okraj len podotknem, že silne inštitucionalizovaná môže byť aj mimoparlamentná strana s relatívne malou voličskou podporou a obmedzenými zdrojmi, ale je otázne, či napr. VV smerujú práve k takémuto stavu.

Štvrtá kapitola rozoberá koncepciu catch-all (univerzálnej) strany a obsahuje aj pokus o zhodnotenie „univerzalizácie“ dvoch najväčších českých politických strán, ČSSD a ODS. Za sympatický považujem autorov pokus operacionalizovať koncept univerzálnosti politickej strany, keďže samotný autor tejto koncepcie O. Kirchheimer, neponúkol žiadne definičné kritéria univerzálnosti (Dr. Jarmara uvádza Kirchheimerove charakteristiky na str. 92). Nie je mi ale jasné, ako definičný znak početnosti členskej základne napĺňa (je operacionalizáciou) Kirchheimerovej charakteristiky catch-all party ako strany, v ktorej sa znižuje rola individuálnych členov a narastá úloha straníckeho vedenia. Jednak vzťah medzi počtom členov a ich možnosťami ovplyvniť vnútrostranícke dianie vôbec nie je jednoznačný. Navyše, počty členov českých politických strán ODS a ČSSD sú v komparatívnom pohľade nízke. Tiež považujem za hodnú debaty charakteristiku ODS ako strany, v ktorej ideologická záťaž vytvárala veľkú prekážku v jej univerzalizácii. Autor „ideologizáciu“ ODS dokumentuje na volebných kampaniach po roku 1996, ako kontrast ale môžeme ponúknuť „predvolebnú“ kampanň Václava Klauza vo voľbe českého prezidenta v roku 2003, kedy sa tento otec-zakladateľ správal vyslovene pragmaticky až neideologicky. Naznačuje to, že

spoliehanie sa len na analýzu kampane nemusí byť najvhodnejšou analytickou stratégiou pri posudzovaní miesta ideológie vo fungovaní politických subjektov.

Za mimoriadne vydarenú považujem autorovu analýzu kartelizácie strán, a to ako všeobecné charakteristiky a kritiky konceptu, tak aj aplikáciu tejto perspektívy na český prípad. Dr. Jarmara ukazuje, ako ODS a ČSSD, vymenili *de facto* neúspešnú cestu vlastnej univerzalizácie za pokusy o kartelizáciu, t.j. o sťaženie prístupu ďalším (novým) subjektom na politickú scénu. Domnievam sa ale, že autorova interpretácia kartelu je širšia, než naznačuje pôvodná koncepcia Katza a Maira, ktorí za „členov kartelu“ považovali všetky etablované strany, ktoré sa *kolektívne* snažia o prežitie a zabránenie vstupu nových aktérov na politickú scénu. Opozičná zmluva ODS a ČSSD bola nasmerovaná aj proti etablovaným stranám a aj ďalšie ich kroky, podľa môjho názoru, išli nad rámec kartelizácie, ako ju poznáme z odbornej literatúry.

Z hľadiska logiky štruktúry práce a aj vo svetle deklarovaných cieľov publikácie mi nie je úplne zrozumiteľné zaradenie kapitol 6, 7 a 8 o pôsobení strán vo vláde a parlamente. Nespochybnujem ich vecnú správnosť či užitočnosť z hľadiska poznania súčasnej českej stránickej scény, ale je na škodu veci, že Dr. Jarmara tieto témy explicitne neprepojil s kľúčovými problémami svojej knihy. Napríklad kapitolu 8 bolo možné prepojiť s koncepciou kartelizácie a na obsadzovaní parlamentných postov, súdržnosti hlasovania ODS a ČSSD v kľúčových „kartelizačných“ rozhodnutiach alebo výsledkoch hlasovaní z obdobia opozičnej zmluvy demonštrovať kartelizáciu aj na úrovni parlamentu.

Napriek niektorým kritickým poznámkam uvedeným v tomto posudku považujem habilitačnú prácu za prínosný a podnetný príspevok do debaty o vývoji českých politických strán po roku 1989. Navrhujem preto, aby bola autorovi Mgr. Tomášovi Jarmarovi, PhD. udelená vedecko-pedagogická hodnosť docenta pre odbor politológia.

Doc. Marek Rybář, MA, PhD.
Katedra politologie FiF UK

V Bratislave, 25. marca 2013.